

ใบความรู้ที่ ๑๐ เรื่อง ประวัติศาสตร์ดนตรีและคีตกวียุคคลาสสิก และยุคโรแมนติก
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง ประวัติศาสตร์ดนตรีน่ารู้
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๐ เรื่อง ประวัติศาสตร์ดนตรีและคีตกวียุคคลาสสิก และยุคโรแมนติก
รายวิชา ศิลปะ (ดนตรีสากล) รหัสวิชา ศ๒๒๑๐๓ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ยุคคลาสสิก

ยุคคลาสสิกอยู่ระหว่างกลางศตวรรษที่ ๑๘ ถึงประมาณปีค.ศ. ๑๘๒๐ หรือเรียกว่า ยุคสำนักดนตรีเวียนนา (Viennese classical period) ซึ่งศูนย์กลางดนตรีในยุคคลาสสิก คือ กรุงเวียนนา เป็นยุคที่มีการเคลื่อนไหวทางประวัติศาสตร์ดนตรีมากที่สุดในแถบยุโรป เป็นสมัยภูมิธรรม (enlightenment) ความเป็นนานาชาติ มนุษยนิยม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ แนวคิดคลาสสิก (classicism) เกี่ยวกับเทพเจ้าพอลโลแห่งยุคกรีกโบราณในแง่ของ จุดมุ่งหมาย หลักปฏิบัติ ความสมดุล และความชัดเจนของโครงสร้าง นอกจากนี้ ศิลปะยุคคลาสสิกเป็นไปตามกรีก-โรมันโบราณ ซึ่งเน้นความเรียบง่าย แต่ทรงคุณธรรมและความสง่างาม

ดนตรียุคคลาสสิกให้ความสำคัญกับโครงสร้างที่เป็นสัดส่วนชัดเจน (sectional structure) บทเพลงหนึ่งมักมีหลายท่อนซึ่งมีลักษณะจังหวะและบุคลิกของเพลงแตกต่างกันชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดหลัก คือ ความงาม-ความสง่างาม-ความสมดุล (beauty-elegance-balance)

นิยมรูปพรรณแบบโฮโมโฟนี (homophony) ซึ่งประกอบด้วย แนวทำนองหลัก และแนวสนับสนุนที่ไม่ได้เป็นทำนองรูปแบบแนวสนับสนุนที่นิยม คือ การกระจายคอร์ดแบบอัลเบร์ตี (Alberti bass) โดยแนวทำนองมักมีขนาดสั้นประมาณ ๔ ท่อนต่อประโยคเพลง สามารถนำไปพัฒนาต่อได้ จำได้ง่าย และอยู่ในบันไดเสียงไดอาโทนิค ส่วนเสียงประสานและการดำเนินคอร์ดซับซ้อนน้อยกว่ายุคบาโรค

ลักษณะจังหวะของดนตรียุคคลาสสิกมีความหลากหลายมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการหยุดพักอย่างมีได้คาดคิด จังหวะชัด และการเปลี่ยนค่าของโน้ตจากสั้นเป็นยาว บทเพลงในยุคคลาสสิกยังปรากฏความขัดแย้งอย่างค่อยเป็นค่อยไป และมีช่วงความต่างของความขัดแย้งกว้างกว่ายุคบาโรค ดนตรีมีความแตกต่างของอารมณ์ความรู้สึก (contrast of mood) ซึ่งในหนึ่งบทเพลงสามารถมีอารมณ์มากกว่าหนึ่งอารมณ์ นอกจากนี้ ยุคคลาสสิกยังเป็นยุคสมัยที่นิยมดนตรีบริสุทธิ์ (absolute music) ซึ่งเป็นดนตรีที่เน้นสาระของดนตรีโดยแท้ ไม่มีการพรรณนาถึงสิ่งอื่นใด และเบื้องหลังของเสียงเพลง นอกเหนือจากสุนทรีย์ของเสียงดนตรีที่ได้ยิน

รูปแบบบทประพันธ์เพลงที่สำคัญในยุคคลาสสิก ได้แก่ อุปรากร ทั้งอุปรากรโศกนาฏกรรม (opera seria) อันมีที่มาจากอุปรากรในอิตาลี นิยมโครงสร้าง ๓ องก์ เนื้อเรื่องมักนำมาจากตำนานกรีกโบราณ บทบาทสำคัญของตัวละคร มักจะอยู่ที่คู่รัก ๒ คน และอุปรากรชวนหัว (comic opera) อันเป็นอุปรากรที่มีสไตล์เบากว่าอุปรากรแบบโศกนาฏกรรม มีเนื้อเรื่องฉับไว ตัวละครจะมีบุคลิกจริงจังปะปนกับตลกขบขัน แนวทำนองของดนตรีจะตามบุคลิกของตัวละคร และมีบทพูดเป็นภาษาท้องถิ่น ซึ่งลักษณะของอุปรากรจะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ

นอกจากนี้ รูปแบบบทเพลงสำหรับเครื่องดนตรีที่สำคัญ ได้แก่ ซิมโฟนี (symphony) อันประกอบด้วย ๔ ท่อน คือ ท่อนเร็ว ท่อนช้า ท่อนเร็ว และท่อนเร็ว คอนแชร์โต (concerto) หรือคอนแชร์โตเดี่ยว (solo concerto) อันเป็นเพลงเดี่ยวสำหรับเครื่องดนตรีประพันธ์กับวงออร์เคสตรา แบ่งเป็น ๓ ท่อน ได้แก่ ท่อนเร็ว ท่อนช้า และท่อนเร็ว และโซนาตา (sonata) มักมี ๓ ท่อน ซึ่งมีการผสมความรู้สึกและอัตราจังหวะแตกต่างกัน คือ ท่อนเร็ว ท่อนช้า และท่อนเร็ว

เครื่องดนตรีหลายชนิดได้รับการพัฒนาในยุคคลาสสิก โดยเฉพาะเปียโน ซึ่งคีตกวีให้ความสนใจแทนฮาร์ปซิคอร์ด เครื่องดนตรีแต่ละชนิดสร้างสีสันเสียงที่มีบทบาทของตนเอง ส่งผลให้วงออร์เคสตรามีขนาดใหญ่ขึ้น และเกิดแบบแผนการจัดวงออร์เคสตราที่เป็นมาตรฐาน คือ กลุ่มเครื่องสาย ได้แก่ ไวโอลิน ๑ ไวโอลิน ๒ วิโอลา เชลโล และดับเบิลเบส กลุ่มเครื่องเป่าลมไม้อย่างละคู่ ได้แก่ ฟลูต โอโบ คลาริเน็ต และบาสซูน กลุ่มเครื่องเป่าทองเหลืองอย่างละคู่ เช่น ฮอรั่น ทรัมเป็ต ฯลฯ และกลุ่มเครื่องกระทบ คือ ทิมปานี ๑ คู่ และต่อมามีขนาดใหญ่ขึ้นโดยการเพิ่มเครื่องเป่า ในการเรียบเรียงเสียงประสานของเบโทเฟน

คีตกวีที่สำคัญ

๑. ฟรานซ์ โจเซฟ ไฮเดิน (Franz Joseph Haydn, ๑๗๓๒-๑๘๐๙) คีตกวีชาวออสเตรีย เคยเป็นครูสอนทั้งโมซาร์ทและเบโทเฟน เป็นผู้พัฒนารูปแบบการประพันธ์ต่าง ๆ ให้สมบูรณ์ขึ้นเป็นมาตรฐาน ได้แก่ ซิมโฟนี สตริงควอเทต และโซนาตาสำหรับคีย์บอร์ด

ไฮเดินเป็นคีตกวีตลอดช่วงเวลาที่มิชีวิตอยู่จึงมีผลงานเพลงจำนวนมาก ได้แก่ ซิมโฟนี ๑๐๔ บท สตริงควอเทต ๖๘ บท แมส ๑๔ บท และเพลงอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ด้วยจำนวนบทเพลงประเภทซิมโฟนีที่มีจำนวนมาก ไฮเดินจึงได้รับสมยานามว่า บิดาแห่งซิมโฟนี

๒. โวล์ฟกัง อมาเดอุส โมซาร์ท (Wolfgang Amadeus Mozart, ๑๗๕๖-๑๗๙๑) คีตกวีชาวออสเตรีย กำเนิดในครอบครัวนักดนตรี ณ เมืองซาลซ์บูร์ก ฉายแววจริยตั้งแต่อายุ ๕ ขวบ เริ่มแสดงดนตรีตั้งแต่อายุ ๖ ขวบ ขณะอายุ ๑๓ ปี มีผลงานในการประพันธ์ทั้ง โซนาตา คอนแชร์โต ซิมโฟนี และโอเปร่า ช่วงวัยหนุ่มแต่เดิมเคยทำงานด้านดนตรีให้กับอาร์คบิชอปแห่งซาลซ์บูร์ก แต่ด้วยความต้องการผลิตผลงานตามความต้องการของตน จึงออกจากราชสำนักและมาดำเนินชีวิตด้วยตนเอง ทำให้ช่วงปลายชีวิตของโมซาร์ทค่อนข้างลำบาก ทั้งผลงานการประพันธ์ที่ประพันธ์ในยุคนั้นก็ไม่เป็นที่เข้าใจในท้องตลาดเรียกได้ว่าก้าวหน้าเกินยุค ผลงานจึงไม่เป็นที่นิยมนัก

๓. ลุดวิก ฟาน เบโทเฟน (Ludwig van Beethoven, ๑๗๗๐-๑๘๒๗) คีตกวีชาวเยอรมัน เป็นผู้นำดนตรีในรูปแบบใหม่จากยุคคลาสสิกมาสู่ยุคโรแมนติก เบโทเฟนได้เดินทางมาตั้งรกรากที่กรุงเวียนนาและมีโอกาสเล่นเปียโนให้โมซาร์ทฟัง เมื่อโมซาร์ทได้ฟังฝีมือของเบโทเฟนแล้วได้กล่าวกับเพื่อนว่าเบโทเฟนจะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ต่อไปในโลกดนตรี เบโทเฟนเป็นผู้หนึ่งที่พยายามขายบทเพลงของตนเองโดยไม่ต้องรับใช้ใคร ซึ่งโมซาร์ทก็เคยพยายามมาแล้วแต่ไม่ประสบความสำเร็จ เบโทเฟนก็เช่นกันแต่สุดท้ายก็มีผู้ให้การสนับสนุนโดยมีข้อตกลงให้อยู่ในกรุงเวียนนาต่อไป ในขณะที่ดำรงชีวิตอยู่เบโทเฟนเริ่มมีการไม่ได้ยินเป็นระยะ ๆ จนในที่สุด ๘ ปีก่อนเบโทเฟนเสียชีวิต เบโทเฟนหูหนวกสนิทแต่ยังคงสร้างสรรค์ผลงานออกมาเสมอ จนถึงช่วงสุดท้ายของชีวิต

ผลงานต่าง ๆ ที่สำคัญประกอบไปด้วย ซิมโฟนี ๙ บทสุดท้าย ทุกบทมีชื่อเสียงทั้งสิ้น โดยเฉพาะหมายเลข ๓ Eroica, หมายเลข ๕ ในบันไดเสียงซีไมเนอร์, หมายเลข ๖ Pastoral และหมายเลข ๙ Chorale เปียโนคอนแชร์โต ๕ บท โอเปร่าเพียงเรื่องเดียว Fidelio, เพลงแมส Missa Solemnis, เปียโนโซนาตา ๓๒ บท ที่มีชื่อเสียงคือ หมายเลข ๒ Moonlight และผลงานอื่น ๆ อีกมากมาย

ยุคโรแมนติก

ประมาณปีค.ศ. ๑๘๒๐-๑๘๕๐ ปรากฏยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ดนตรีที่สำคัญยุคหนึ่ง คือ ยุคโรแมนติก ดนตรียุคโรแมนติกเริ่มปรากฏแบบแผนที่ชัดเจนขึ้นในตอนปลายของศตวรรษที่ ๑๘ เบโทเฟน เป็นคีตกวีผู้บุกเบิกดนตรีของยุคในศตวรรษที่ ๑๙ ถัดมานี้เป็นยุคของการปฏิวัติทางการเมือง โดยเฉพาะในฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา และการปฏิวัติอุตสาหกรรม สังคมให้ความสำคัญกับแนวคิด เสรีนิยม (liberalism) ขนชั้นกลางและชนชั้นกรมาชีพมีบทบาทในสังคมมากขึ้น การหาความสำราญว่างของชนชั้นกรมาชีพในช่วงการปฏิวัติอุตสาหกรรมเลียนแบบชนชั้นกลาง เช่น การชมนาบาร์ (ฝรั่งเศส) การชมการแสดงดนตรีในหอแสดงดนตรี และการชมภาพยนตร์

ศิลปะโรแมนติกมีลักษณะต่อต้านทัศนคติแบบกรีก-โรมันที่เน้นความมีเหตุผล แบบแผน และความสมบูรณ์ ในขณะที่ศิลปะยุคโรแมนติกเน้นการแสดงอารมณ์ความรู้สึกอย่างเสรีและเป็นธรรมชาติ มักนำเสนอความงามของธรรมชาติหรือสถานที่และเวลาที่ปรากฏในจินตนาการ ส่วนดนตรียุคโรแมนติกมีลักษณะเด่น คือ แนวทำนองเด่นชัด ซึ่งเต็มไปด้วยการแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึก และมีลักษณะการแบ่งวรรคตอนของเพลงยืดหยุ่นไม่แน่นอน

ดนตรียุคโรแมนติกมักมีรูปพรรณแบบโฮโมโฟนี โดยอาจได้รับอิทธิพลจากแนวคิดดนตรีชาตินิยม หรือดนตรีที่มีความเป็นนานาชาติ และมักใช้การประสานเสียงเพื่อบรรยายอารมณ์ความรู้สึก โดยมีการคิดคอร์ดใหม่ ๆ การใช้คอร์ดที่มีเสียงกระด้าง (dissonance) มากขึ้น การใช้โน้ตจร (accidentals) บันไดเสียงที่มีตัวโน้ตครึ่งเสียง (chromatic) ตลอดจนการเปลี่ยนบันไดเสียง และการใช้บันไดเสียงเมเจอร์และไมเนอร์ ที่ไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของยุคคลาสสิกมากนัก

คีตกวีที่สำคัญ

๑. คีตกวีในกระแสชาตินิยม เช่น

๑.๑ ริชาร์ด วากเนอร์ (Richard Wagner, ๑๘๑๓-๑๘๘๓) คีตกวีชาวเยอรมันผู้นำในการเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับดนตรี มีความสามารถในการผูกโยงเรื่องราวให้ต่อเนื่องสอดคล้องกับดนตรี ใช้ทำนองและไลต์โททิฟ (Leitmotif) เป็นสัญลักษณ์ของตัวละคร บุคลิก และเหตุการณ์ในอุปรากร ผลงานที่สำคัญ เช่น อุปรากร บทเพลงสำหรับวงออร์เคสตรา และเพลงร้องศิลปะก็บวงออร์เคสตรา

๑.๒ เบดริช สเมตานา (Bedřich Smetana, ๑๘๒๔-๑๘๘๔) คีตกวีชาวเช็ก ผู้ใช้ทำนองเพลงพื้นบ้าน สร้างเสียงประสานที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง สอดแทรกแนวคิดชาตินิยม อิงประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของชาติ ผลงานที่สำคัญ เช่น อุปรากร บทเพลงสำหรับวงออร์เคสตรา และบทเพลงแชมเบอร์

๑.๓ กลุ่มคีตกวีชาวรัสเซียในห้าแนวร่วม (The Five) ที่ได้รับสมญานามว่า “The Mighty Handful” ได้แก่

๑.๓.๑ มิลี อะเล็กเซเยวิช บาลาคิเรฟ (Mily Alexeyevitch Balakirec, ๑๘๓๗-๑๙๑๐) คีตกวีและนักเปียโนชาวรัสเซีย เป็นผู้นำในการใช้ทำนองพื้นเมืองรัสเซีย และการประสานเสียงแบบรัสเซียสำหรับวงออร์เคสตราขนาดใหญ่ ใช้เสียงวงออร์เคสตราที่มีพลัง ผลงานที่สำคัญ เช่น ซิมโฟนี เพลงร้องประสานเสียง เพลงเดี่ยวเปียโน และอุปรากร

๑.๓.๒ เซซาร์ คูอี (Cesar Cui, ๑๘๓๕-๑๙๑๘) คีตกวีและนักวิพากษ์ดนตรีชาวรัสเซีย ผู้ใช้ทำนองเพลงพื้นบ้านรัสเซียในการประพันธ์เพลง ผลงานที่สำคัญ เช่น อุปรากร เพลงเดี่ยวเปียโน และเพลงร้อง

๑.๓.๓ โมเดสต์ มุซอร์กสกี (Modest Mussorgsky, ๑๘๓๙-๑๘๘๑) หนึ่งในห้าแนวร่วมของรัสเซีย มีผลงานหลายชิ้นแต่งไม่จบ ซึ่งริมสกี-คอร์ซากอฟเป็นผู้แต่งต่อจนจบหรือนำไปเรียบเรียงสำหรับวงออร์เคสตรา ผลงานที่สำคัญ เช่น อุปรากร เพลงร้องและชุดเพลงร้อง และเพลงเดี่ยวเปียโน

๑.๓.๔ นิโกลา ริมสกี-คอร์ซากอฟ (Nikolai Rimsky-Korsakov, ๑๘๔๔-๑๙๐๘) ได้ชื่อว่ามีความสามารถในการเรียบเรียงเสียงให้กับวงออร์เคสตราได้ยอดเยี่ยม ผลงานที่สำคัญ เช่น ซิมโฟนี อุปรากร เพลงร้องประสานเสียง บทเพลงสำหรับวงออร์เคสตรา และเพลงร้องศิลปะ

๑.๔ อะเล็กซานเดอร์ โบโรดิน (Alexander Borodin, ๑๘๓๓-๑๘๘๗) คีตกวีชาวรัสเซียในกระแสชาตินิยม ผลงานที่สำคัญ เช่น เพลงร้อง เพลงเดี่ยวเปียโน บทเพลงสำหรับวงแชมเบอร์ออร์เคสตราและวงซิมโฟนีออร์เคสตรา

๒. คีตกวีในกระแสความเป็นนานาชาติที่สำคัญ คือ ปีเตอร์ อิลิช ไชคอฟสกี (Peter Ilich Tchaikovsky, ๑๘๔๐-๑๘๙๓) คีตกวีชาวรัสเซียผู้สร้างผลงานยิ่งใหญ่หลายชิ้น เป็นคีตกวีที่ได้รับการยกย่องทั่วโลก ใช้เสียงประสานและเสียงวงออร์เคสตราได้อย่างมีสีสัน ผลงานที่สำคัญ เช่น ซิมโฟนี คอนแชร์โต เพลงบัลเลต์ เพลงร้อง เพลงร้องประสานเสียง และบทเพลงแชมเบอร์

